

# Голас Радзімы

№ 43 (1356) ЛІСТАПАД 1974 г. ВYДАННЕ БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ ГОД ВYДАННЯ 19-ТЫ ЦАНА 2 КАП.



Мал. Л. ШАКІНКІ.

## ДАКЛАДВАЕМ ТАВАРЫШУ ЛЕНИНУ

кону джунглей, калі ішла вайна, а рэвалюцыя з усіх сіл абаранялася ад ворагаў. Неабходна дасягнуць мірнага суіснавання і супрацоўніцтва ўсіх народаў і дзяржаў—сказаў ён. Цяжкім быў і застаецца шлях да ўсеагульнага міру. Аднак ніхто ў свеце з такой паслядоўнасцю і настойлівасцю не адстойвае мір, як савецкія людзі і першая сацыялістычная дзяржава. Менавіта камуністы-ленінцы распрацавалі велічную Праграму міру. І чалавецтва, пераадолюючы супраціўленне міжнароднай рэакцыі, пачынае жыць у адпаведнасці з гэтай Праграмай.

Поспех рэвалюцыі залежаў ад незлічонай колькасці прычын.

Ад адзінства партыі.

Ад адзінства рабочых і сялян.

Ад адзінства народаў краіны.

Хто дапамог згуртаваць партыю, класы, народы? Ленін. Яго вучэнне. Рэвалюцыя стала непераможнай дзякуючы маналітнасці партыі камуністаў, непарушнай рабоча-сялянскаму яднанню, інтэрнацыянальнаму братэрству ўсіх вялікіх і малых народаў Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Ленінскае адзінства—наша сіла.

Ленін пакінуў нам стройны план будаўніцтва сацыялістычнай гаспадаркі. Высокаразвітая эканоміка краіны — вынік паспяховага ажыццяўлення гэтага геніяльнага плана.

Умовай камуністычнага будаўніцтва Ленін назваў электрыфікацыю ўсёй краіны. Ад Беларусі і да Чукоткі, ад Таймыра і да іранскай граніцы акіян электрычнасці залівае сёння краіну.

Шлях да рэарганізацыі эканамічнага ладу Расіі Ленін бачыў у пераходзе да гаспадаркі, пабудаванай на буйной, машынай індустрыі. Думаючыя машыны, ядзерныя рэактары і міжпланетныя касмічныя апараты засведчылі ўсю свету размах індустрыяльнага развіцця пры сацыялізме.

Каб пазбавіцца голаду, галечы, бясхлеб'яцы, спрадвечнай цемры слянства,

мы выбралі ленінскі шлях кааперацыі. Шлях вытворчасці трактараў і машын, укаранення высокай культуры земляробства. І дамагліся выдатных вынікаў. Зараз народы многіх краін пераканаліся, што калектыўная форма гаспадарання ў вёсцы — найбольш эфектыўная і адзіна правільная.

Непачаты край работы адкрыўся з першых дзён рэвалюцыі.

У горадзе і вёсцы, на любой вытворчасці неабходна было падняць працоўную актыўнасць раней прыгнечаных людзей, выхаваць добрасумленныя адносіны да працы, абудзіць ініцыятыву, рупнасць і адказнасць. Якімі сродкамі? Якім чынам? З дапамогай сацыялістычнага саборніцтва — адказаў на такія нялёгкае пытанні Ленін. Сацыялістычнае саборніцтва зараз ахапіла мільёны, ператварылася ва ўсенародны рух.

Беражыце народнае дабро — яно належыць кожнаму; эканомце кожны пуд хлеба і кожную тону вугалю — яны патрэбны для ўсіх нас; вучыцеся гаспадарыць, лічыць, гандляваць, не саромцеся пераймаць гэту навуку нават у сваіх класавых ворагаў — капіталістаў; наладжвайце найстражэйшы ўлік і кантроль за расходаваннем сыравіны, прадуктаў, матэрыялаў. Так вучыць нас Ленін. І яго вучэнне няўхільна ажыццяўляецца ў савецкім грамадстве.

Хто сёння можа сумнявацца ў высокай эфектыўнасці функцыянавання савецкага дзяржаўнага апарата?

Хто не ведае велізарных поспехаў савецкай навукі?

Хто не пераканаўся ў небывалых дасягненнях сацыялістычнай культуры?

Усё прадбачыў, усяму даў ход творца рэвалюцыі — Ленін. Усё здзяйсняецца так, як прадвызначана ім і задумана ім. І таму мы сёння, у дзень вялікага свята, дакладваем таварышу Леніну:

Рэвалюцыя перамагла. Справа рэвалюцыі ажыццяўляецца па Тваіх, праводы, заветах.

Правадыр рэвалюцыі Ленін размаўляе з намі і сёння.

З пяцідзесяці пяці тамоў сваіх бесмяротных твораў, з кожнай старонкі гэтых дарагіх для нас кніг Ленін і цяпер звяртаецца да народа Савецкай краіны, да працоўных людзей планеты. Сваімі заветамі ён вызначае дарогу ў камунізм. Вучыць, як перамагаць класавых ворагаў. Перасцерагае ад памылак і небяспек. Раіць, як нам гаспадарыць.

Вучэнне Леніна пакладзена ў аснову нашага жыцця.

Як жа мы выконваем ленінскія заветы, як мы, яго нашчадкі і вучні, ажыццяўляем ідэалы рэвалюцыі? Мы адчуваем патрэбу сказаць аб гэтым Леніну ў дзень 57-га юбілею Вялікага Кастрычніка.

Справа Леніна мы давялі да пераможнага канца.

Рэвалюцыя паставіла мэту пабудавання сацыялізму. Кіруючыся ленінскай навукай, мы пабудавалі гэты самы перадавы і справядлівы лад. І не адны мы, савецкія людзі,—наш прыклад і вопыт пераняў мільярд людзей на планеце. Сёння мы гаворым не аб адной краіне, а аб сусветнай сістэме сацыялізму.

Сацыялізм — толькі ступень, толькі пераходны этап да камунізму. Пад кіраўніцтвам ленінскай партыі наш народ стварае матэрыяльна-тэхнічную базу камуністычнага грамадства. Натхнёна і ўпарта працуюць людзі, бо ведаюць: камунізм наступіць так непазбежна і натуральна, як непазбежным з'яўляецца прагрэс чалавецтва.

Закладваючы падмурак сацыялізму, Ленін перасцерагаў нас: будзьце гатовымі да ўсяго—імперыялісты абавязкова паспрабуюць задушыць Савецкую ўладу. Так і здарылася. Яны паспрабавалі і зламалі сабе карак. Цанюю велізарных ахвяр і страт савецкія людзі разграмілі фашызм і выратавалі ад рабства народы Еўропы. З той барацьбы сацыялізм выйшаў яшчэ мацнейшым.

Ленін абвясціў мір народам тады, калі стары свет яшчэ жыў па воўчаму за-

# АБ САБЕ І РЭВАЛЮЦЫІ



Ідзі сацыялістычнай рэвалюцыі, што перамагла ў кастрычніку 1917 года, жывуць у сэрцах савецкіх людзей, рэалізуючыся ў іх штодзённых справах. Рэвалюцыянерамі лічаць сябе ветэраны штурму цытадэлей царызму і героі Вялікай Айчыннай вайны. Сённяшняе пакаленне маладых грамадзян Краіны Саветаў, якія ўзводзяць магутныя заводы і вырошчваюць рэкордныя ўраджаі, не ў меншай ступені пакаленне рэвалюцыянераў, бо на працоўныя подзвігі іх таксама натхняюць неўміручыя ідэі сацыялістычнага пераўтварэння свету.

Напярэдадні 50-й гадавіны Кастрычніка ў СССР быў зацверджаны статут ордэна Кастрычніцкай рэвалюцыі, які прысуджаецца за актыўную дзейнасць у будове ў СССР сацыялізму і камунізму і за іншыя заслугі перад Савецкай Радзімай. Карэспандэнт «Голасу Радзімы» Вячаслаў ХАДАСОЎСКІ сустрэўся з некалькімі кавалерамі гэтага ордэна і папрасіў раскажаць, што яны лічаць сваім галоўным укладам у справу рэвалюцыі.

Мікалай АРЭХВА,  
супрацоўнік Інстытута  
гісторыі партыі  
пры ЦК КПБ



Мне пашчасціла ў тым, што ўсё маё юнацтва і сталыя гады былі самым непасрэдным чынам звязаны са служэннем рэвалюцыі. Я знаходзіўся ў ліку першых камсамольцаў, якія змагаліся супраць Юдзеніча, а потым — супраць белапольскіх інтэрвентаў. У 1920 годзе ўступіў у рады Камуністычнай партыі і надоўга звязаў свой лёс з партыйнай дзейнасцю.

Аб многім з перажытага можна цяпер успамінаць. Былі гады, аддадзеныя ўмацаванню заваёў Кастрычніка ў Савецкай Беларусі, доўгія пятнаццаць год падпольнай работы ў Кампартыі Заходняй Беларусі, гады, праведзеныя ў турмах буржуазнай Польшчы, суды, катаванні. Потым — вайна і дзейнасць па ўмацаванню народнай улады ў Польшчы. Нарэшце — навуковая праца над складаннем гісторыі КПЗБ, гісторыі тых незабыўных год. Але хочацца адзначыць адно, як мне здаецца, з найбольш характэрных рысаў нашай рэвалюцыі. Гэта — яе інтэрнацыянальны характар.

Яшчэ ў гады сваёй камсамольскай дзейнасці я прымаў удзел у рабоце кангрэса Камуністычнага Інтэрнацыяналу Моладзі, дзе сустракаўся з равеснікамі з іншых краін і бачыў, як па-

пулярны там ідэі нашай рэвалюцыі.

Потым удзельнічаў у рабоце VII кангрэса Ленінскага Камуністычнага Інтэрнацыяналу. Я ведаў многіх польскіх, чэшскіх камуністаў, працаваў поруч з імі і неаднаразова пераконаўся, што ад рэвалюцыянай думкі немагчыма адгародзіцца ні дзяржаўнымі граніцамі, ні паліцэйскімі рэпрэсіямі.

Сацыялізм — ідэя інтэрнацыянальная. І мы, цяпер ветэраны партыі, старыя камуністы, прыкладалі ў свой час усе намаганні, каб данесці ленинскія ідэі да сьвядомасці ўсіх рабочых і сялян. Таму мы адчуваем асабліваю гордасць за тое, што гэтыя ідэі пераможна крочаць па свету, што сацыялізм і камунізм сталі сцягам эпохі.

Ордэн Кастрычніцкай рэвалюцыі, які мне ўручылі ў дзень сямідзесяцігоддзя, мне асабліва дарагі. Ён не толькі нагадвае маю рэвалюцыяную маладосць, але надае сілы для далейшай работы ў імя перамогі справы камунізму.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

## У ПАЛЕЦЕ— «МЕСЯЦ-23»

У адпаведнасці з праграмай даследавання касмічнай прасторы і планет Сонечнай сістэмы 28 кастрычніка 1974 года ў 17 гадзін 30 минут па Маскоўскаму часу ў Савецкім Саюзе ажыццёўлен запуст аўтаматычнай станцыі «Месяц-23».

Мэта палёту — далейшае правядзенне навуковых даследаванняў Месяца і калямесяцавай прасторы.

## ПАДАРУНАК СВЯТУ

Работнікі прамысловасці БССР датэрмінова, 28 кастрычніка, выканалі план дзесяцімесяцаў па рэалізацыі прадукцыі і вытворчасці большасці важнейшых відаў вырабаў.

Паводле папярэдніх даных, прырост прамысловай вытворчасці ў параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года склаў 10 працэнтаў, прадукцыйнасць працы павялічылася на 8 працэнтаў.

Да канца кастрычніка звыш плана 10 месяцаў выраблена значная колькасць мінеральных угнаенняў, хімічных валокнаў, пакрышак для аўтамабіляў і сельгасмашын, розных машын, драўніна - валакністых пліт, паперы, швейных і трыкатажных вырабаў, мясных і малочных прадуктаў, кандытарскіх вырабаў, многіх відаў тавараў культурна - бытавога прызначэння і гаспадарчага ўжытку.

## ПА ГЕНЕРАЛЬНАМУ ПЛАНУ

Закончан мантаж галаўнога вытворчага корпуса Бярозаўскага завода буйнапанельнага домабудавання. Праектная ма-

гутнасць гэтага прадпрыемства — 115 тысяч квадратных метраў карыснай плошчы жылых будынкаў у год. У строй прадпрыемства намечана ўвесці ў канцы пяцігодкі.

На Палессі ідуць вялікія работы па перабудове вёсак. Ажыццёўляецца генеральны план забудовы вёскі Малеч — цэнтры аднайменнага саўгаса Бярозаўскага раёна. Тут узводзіцца комплекс шмапавярховых жылых дамоў, адміністрацыйных і культурна - бытавых будынкаў.

Будаўніцтва буйных пасёлкаў гарадскога тыпу вядзецца таксама на цэнтральных сядзібах калгасаў «Аснежыцкі» Пінскага, «Савецкая Беларусь» Камянецкага, саўгасаў «Рагазнянскі» Жабінкаўскага, «Савецкі» Пружанскага раёнаў.

## З КАНЦЭРТАМІ ЗА МЯЖУ

Шаснаццаць год назад пры Палацы культуры Белсаўпрофа быў створаны харэаграфічны ансамбль «Вясёлка». За гэты час самадзейныя артысты дэманстравалі сваё мастацтва ў многіх рэспубліках нашай краіны, а салісты Л. Шафранова і У. Юхновіч выступалі ў Егіпце і Нарвегіі.

Напярэдадні свята Вялікага Кастрычніка ансамбль «Вясёлка» і вальная група народнага хору палаца выехалі з канцэртамі ў Польскую Народную Рэспубліку.

У святочныя дні яшчэ адзін самадзейны калектыў нашай рэспублікі — народны мужчынскі хор Інтэрната № 1 Мінскага аўтазавода — выст у і ў перад замежнымі гледачамі. Яго канцэрты адбыліся ў Патсдаме, Дрэздэне і Лейпцыгу.

## ПАЛАЦ НАД ДНЯПРОМ

У Магілёве, на левым беразе Дняпра, пачалося будаўніцтва Палаца культуры камбіната сінтэтычнага валакна імя У. І. Леніна.

У ім размесціцца глядзельная зала на 1200 месцаў, кіналекцыйная, танцавальная і дзве выставачныя залы, маладзёжнае кафэ, клубныя пакоі — для сімфанічнага аркестра, аркестра народных інструментаў і кінафотаклубу. У абшырным парку — зоне адпачынку хімікаў — будзе пабудавана спартыўная зала з плавальным басейнам, адкрыты каток, а на беразе Дняпра — прычал для спартыўных суднаў, пляж.



З 152 бібліятэкамі 29 краін свету вядзе міжнародны кнігаабмен Дзяржаўная бібліятэка БССР імя Уладзіміра Ільіча Леніна. Кніжны фонд яе каля 5 мільёнаў экзэмпляраў.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

## ПЕРШЫЯ КРОКІ МЕТРАПАЛІТЭНУ

Савет Міністраў Беларускай ССР зацвердзіў тэхніка-эканамічнае абгрунтаванне праектавання і будаўніцтва ліній першай чаргі метраполітэну ў сталіцы нашай рэспублікі.

У яе ўвойдуць дзве пускавыя лініі. Першая — ад станцыі «Маскоўская» да станцыі «Валгаградская» — агульнай даўжынёй 8,6 кіламетра пройдзе праз Прывакзальную плошчу і далей па Ленінскаму праспекту да вуліцы Валгаградскай. Другая лінія даўжынёй 9,5 кіламетра пройдзе праз Юбілейную і Цэнтральную плошчы, станцыю «Мінск-Усходні» з наступным працягам да станцыі «Проспект Парызанскі» і «Аўтазаводская».



Спакойны за сваіх малых працаўнікі калгаса «Радзіма» Нясвіжскага раёна. Пакуль дарослыя працуюць на палях і фермах, дзеці знаходзяцца пад наглядам выхавальцаў у калгасным дзіцячым садзе.

НА ЗДЫМКУ: ідуць заняткі ў старэйшай групе дзяцей.

Фота І. ЗМІТРОВІЧА.

# ПАЧАЛОСЯ З АДНАГО РАДКА

Напярэдадні святкавання 57-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі прыняты першыя ўстаноўкі Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода. Гэта буйнейшы пускавы аб'ект дзевятай пяцігодкі. Нядаўна на будоўлі нафтагіганта пабываў беларускі пісьменнік Леанід ПРОКША, нататкі якога мы прапануем чытачам «Голасу Радзімы».

Ёсць на Палессі невялікая рэчка Добрыца. Выцякае яна аднекуль з крыніц за вёскай Кустаўніца. На другім канцы вёскі крынічная вада Добрыцы ўпадае ў большую рэчку — Нароўлянку і, аб'яднаўшыся з яе плыню, уліваецца недзе ў Нароўлі ў Прыпяць.

Больш за паўтысячы гадоў таму назад з'явіліся ў гэтым глухім кутку першыя пасяленцы. З тае пары цішыню над Добрыцай трывожылі зван молатаў у кузні, стук сякеры на зруб, удары цэпаў на таках, дуда пастуха на досвітку ды клёкат буслоў на гнездах.

За Добрыцай пачыналася дарога на Міхалкі, якая далей праз вёскі і пералескі бегла да Мазыра. Да 1917 года выходзілі на гэты шлях тыя, каму цесна і голадна было ў роднай хаце, і адпраўляліся шукаць работу ў далёкіх гарадах. За вёскай бедакі ў апошні раз азірліся на саламяныя стрэхі і губляліся ў людскім моры, як вада з Добрыцы ў вялікіх рэках. Потым у вёску прыходзілі пісьмы: «Гарую глыбока пад зямлёй», «Узялі мяне ў служанкі...» І рэдка калі — «Вучусь...»

Пасля Кастрычніка 1917 года па той жа дарозе сялянскія хлопцы і дзяўчаты адпраўляліся ў гарады на вучобу ў тэхнікумы і інстытуты. І ўжо не выключнай, а звычайнай становілася вестка: «Скончыў вучобу, атрымаў дыплом». Радаваліся бацькі: «А наш вывучыўся на інжынера», «А мой — на доктара», «Дачка ўжо вучыцельскай стала»...

Але самыя вялікія перамены за ўсё існаванне Кустаўніцы пачаліся з канца шасцідзесятых гадоў. За Добрыцай разгарнулася будаўніцтва гіганцкага завода. Звычайнымі для Палесся сталі гул бульдозераў і скрэпераў, сполахі электрарваркі і грукат металу. Пра вялікую будоўлю загаварылі па радыё і тэлебачанні, у газетах. І стала вядома ўсёй краіне назва невялікай палескай вёскі, у якой і мне некалі дэвалюся жыць і працаваць.

Пачаліся гэтыя падзеі з кароткага радка Дырэктыў XXIV з'езда КПСС: «Збудавать і ўвесці ў дзеянне Мазырскай нафтаперапрацоўчы завод». Радок прачыталі ў Беларусі і на Урале, у Азербайджане і Літве, у Ленінградзе і на Украіне... І рушыла на Палессе з усіх канцоў краіны больш як пяцітысячная армія добраахвотнікаў-будаўнікоў дваццаці двух нацыянальнасцей, каб увесці ў гэтым краі завод, які пачне выпускаць бензін і іншыя віды машыннага паліва.

Дружна пілавалі і карчавалі лес, асушалі балота, капалі катла-

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

# САЖРЭТ „РАССВЕТА“

Сёння нават буржуазныя крытыкі сацыялізму ўсё часцей вымушаны прызнаваць бясспрэчны перавагі, якія адкрыла перад сельскай гаспадаркай грамадская форма землекарэстанія. Калгасны лад — адно з самых значных і сапраўды рэвалюцыйных адкрыццяў Кастрычніка. Адбылася карэнная ломка ў псіхалогіі працоўнага сялянства, да таго самага абяздоленнага і жабрацкага класа. Атрымаўшы ў сваё распараджэнне зямлю, хлебароб упершыню адчуў сябе ўзвучаным гаспадаром уласнага лёсу. Гэтая акалічнасць у спалучэнні з дзяржаўнай палітыкай у адносінах да калгасаў надала ім небывалую жыццёвую сілу і працягвае служыць гарантыяй няспыннага прагрэсу.

Лёс калгаса «Рассвет» Кіраўскага раёна, аб якім піша журналіст Яўген БУДЗІНАС, з'яўляецца тыповым у гэтым сэнсе.

**КА**ЛІ рэвалюцыя адабрала памешчыцкія землі, сяляне вёскі Мышкавічы арганізавалі першую сельскагаспадарчую арцель. Шлі гады, наперадзе было шмат планаў і яшчэ больш работы. Але ўсе мары перакрэсліла вайна, што пакінула на месцы вёскі абгарэлыя коміны ды гурбы попелу. Таму вясной 1944 года ўсё давалося пачынаць з нуля...

**С**ЁННЯ аб гэтым сходзе мышкавіцкіх сялян напамінае толькі пажаўцелы ад часу фотаздымак. Некалькі дзесяткаў старых, жанчын з дзецьмі сядзяць на лавах і грудях каменя каля абгарэлай хаты. За столікам — хударлявы чалавек у франтавой гімнасцёрцы, пустыя рукавы якой запраўлены за рэмень. Першы пасля вайны калгасны сход.

Вырашалася пытанне аб аднаўленні арцелі. Яе назвалі — калгас «Рассвет». Старшынёй выбралі Кірылу Арлоўскага, героя вайны, які страціў рукі ў баі з фашыстамі. Кірыла Арлоўскі ўспамінаў аб гэтым сходзе: «Я абяцаў, што адновім гаспадарку, паказаў, дзе пачнём будаваць кароўнік, канюшню, клуб. Бачыў, што не вераць: «фантазёр Арлоўскі».

Паверыць сапраўды было нялёгка, таму што праблемай тады было ўсё — нават тузін цвікоў. Гаспадарка разбурана ўшчэнт. Жывёла вывезена амаль уся. У калгасе не было ніводнага працаздольнага мужчыны, бо чатырыста чалавек з Мышкавіч загінулі ў баях, а астатнія яшчэ шлі нялёгкай салдацкай дарогай да перамогі. У такіх умовах даваўся пачынаць.

Сабралі дзесяткі два кінутых вайсковімі часцямі коней. Насенне збіралі літаральна па жменьцы з кожнага двара, а калі прыйшла вясна і трэба было пачынаць сяўбу, — у плугі і бароны запрэгліся жанчыны.

**В**ЯРНУЛІСЯ з фронту салдаты — з'явіліся рабочыя рукі. Дзяржава выдаткавала калгасу, як і ўсім гаспадаркам, што пацярпелі ад акупацыі, 50 тысяч рублёў — ссуду на першыя расходы. Як патрэбны былі тыя грошы!

Калгас — гаспадарка калектыўная, таму сабраліся разам, каб абмеркаваць, як распарадзіцца атрыманымі грашыма. Вырашылі стварыць высокапрадуктыўную гаспадарку. І хоць жылі спачатку ў зямлянках, грошы аддалі на набыццё шасці дзесяткаў пародзістых кароў і адной аўтамашыны. На астатнія пачалі будаўніцтва фермы.

Гэта цалкам апраўдала сябе. Хутка з'явіліся першыя прыбыткі, стала магчымым выдаткоўваць грошы на паляпшэнне дабрабыту саміх сялян. І ўсё ж па-ранейшаму прытрымліваліся прынцыпу рабіць усё капітальна,

з перспекывай, не шкадаваць сродкаў на добрае насенне, тэхніку.

Асаблівую ўвагу ўдзялілі падрыхтоўцы кадраў. Выраслі самастойна наладзіць вучобу — трохгадовыя курсы калгаснай вытворчасці. І сам старшыня з кожных сутак выкрайваў па дзве-тры гадзіны для работы над кнігамі.

Была ў той час і яшчэ адна неадкладная задача — будаваць. Будавалі сваімі сіламі, за кошт адлічэнняў ад прыбыткаў і працоўных укладаў калгаснікаў. Стварылі нават уласную брыгаду і цялярную майстэрню. У выніку за некалькі год калгас узвёў звыш ста капітальных грамадскіх пабудов. Не забылі і аб жыллі — колькі ж можна жыць у зямлянках! Будавалі пасля работы і ўсе разам — скончылі адзін дом, пераходзілі да другога. Адна за адной вырасталі калгасныя вуліцы. І неўзабаве была засыпана апошняя зямлянка.

**З**ТАГО ЧАСУ мінула тры дзесяцігоддзі, «Рассвет» стаў зможным, вядомым на ўсю рэспубліку калгасам. У Кіраўскі раён сталі ездзіць за вопытам блізкія і далёкія суседзі. З гасцямі дзяліліся не толькі пародай, але і насеннем, племянной жывёлай, праектамі пабудовы. «Рассвет» стаў своеасаблівым універсітэтам калгаснага будаўніцтва і для зарубежных сяброў. Тут пабывалі сялянскія дэлегацыі Балгарыі і Венгрыі, Чэхаславакіі і Манголіі. Сталі раваліся на палях «Рассвета» і в'етнамскія студэнты-аграрнікі, што займаюцца ў Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі.

Летась у калгасе «Рассвет», які, дарэчы, носіць цяпер імя Арлоўскага, адбыўся яшчэ адзін цікавы сход. Абмяркоўваліся вынікі работы за 1973 год. Новы старшыня, Герой Сацыялістычнай Працы Васіль Старавойтаў называў лічбы: «Ураджайнасць — 33,6 цэнтнера збожжа, 280 цэнтнераў бульбы, 348 цэнтнераў каранеплодаў

з гектара. Атрымана 900 цэнтнераў малака і 135 цэнтнераў мяса на кожны сто гектараў сельгасугоддзяў. Усяго прадукцыі за год выраблена на 5,5 мільёна рублёў».

**ТА**КІМ можа стаць кожны калгас — так назваў сваю кнігу, надрукаваную ў 1953 годзе, Кірыла Арлоўскі. У ёй вопытны арганізатар дзяліўся сваімі думкамі аб калгасным ладзе. Вялікім аптымізмам, верай у людзей і магчымасці калектыўнай гаспадаркі напоўнена гэта кніга. Сотні і тысячы старшынь калгасаў карысталіся ёю як падручнікам, практычным дапаможнікам у сваёй дзейнасці.

Сёння сельская гаспадарка Беларусі дасягнула нябачаных раней вышынь. На вёсцы працуюць звыш 90 тысяч трактараў, амаль у дзевяць разоў больш, чым да вайны. Збожжаўборачных камбайнаў на палях у 17 разоў больш, чым у 1940 годзе. У сельскай гаспадарцы заняты звыш 55 тысяч грузавых аўтамабіляў, а электраэнергіі калгасным вёскам адпущана ў 160 разоў больш, чым у перадавыяны год. Усё гэта дазваляе збіраць рэкордныя ўраджай.

У чым жа прычына поспехаў арлоўцаў і соцень іншых гаспадарак, гісторыя якіх падобна на гісторыю «Рассвета»? На гэтае пытанне перад самай сваёй смерцю адказаў Кірыла Арлоўскі: «Увесь «сакрэт» нашага поспеху — ва ўмелым выкарыстанні сапраўды невычарпальных магчымасцей калгаснага ладу. Калгас — глыбока дэмакратычная арганізацыя. Яна не можа існаваць без удзелу народа ў кіраванні, без яго творчай ініцыятывы. Дэвізам «Рассвета» было і застаецца: «Праца, праца і яшчэ раз праца». Зразумела, дробны селянін на сваім кавалку зямлі таксама працаваў, але гэта была праца ў адзіночку, праца малапрадукцыйная, праца знішчальная, якая не заўсёды забяспечвала свайму «гаспадару» нават жабрацкае існаванне».

ваны і траншэі, узводзілі карпусы электрастанцыі і магутныя калоны галоўнай тэхналагічнай устаноўкі, цягнулі ў блакіт неба высокія коміны, манціравалі вялізныя ёмістасці, якія цяпер запоўнены беларускай нафтай, закладвалі ачышчальныя збудаванні, вялі асфальтавыя, чыгуначныя і трамвайныя лініі... Ды хіба пералічыш цяпер усё, што зроблена тут за адносна кароткі тэрмін!

Ці думаў хто-небудзь раней, што на Палесці ёсць свая нафта, для перагонкі якой спатрэбіцца ўзвесці буйнейшы ў краіне завод? І сам я некалі на ўроках географіі ў вёсцы Кустаўніца гаварыў сваім вучням: «Бедны наш край, няма ў нас ні нафты, ні каменнага вугалю, ні жалезнай руды, ні солі...» Аказалася — ёсць! 8,5 мільёна тон нафты дасць толькі ў апошнім годзе гэтай пяцігодкі Беларускае Палессе. Ці ж мог я меркаваць, што праз сорак год мае вучні стануць сведкамі такіх чужоўных пераўтварэнняў родных мясцін, а іх дзеці ўвойдуць у калектыў будаўнікоў і рабочых завода.

На будоўлі працуе больш за шэсцьдзесят кустаўніцкіх хлопцаў і дзяўчат. Вось адзін з іх — Міхась Пятроўскі. Ён стаіць ля пульта кіравання раствора-бетоннага вузла. Сюды адна за адной пад'язджаюць машыны. Міхась зірне ў вакенца — і ўжо ведае, адкуль самазвал, колькі ён можа ўзяць бетону і якога гатунку. На сцяне — табліцы з рэцэптамі кожнага раствора. На пультае кіравання адпаведныя надпісы: «пясок», «шчабёнка», «цэмент», «вада». Але Міхась нават і не глядзіць на надпісы. Хутка набірае патрэбны код, уключае бетономашынку. Паварот патрэбнага рычага — і ў кузаве машыны гатовы бетон, які будзе ўкладзены ў фундаменты і дарогі, у дамы новага добраўпарадкаванага пасёлка Крынічнага над Прыпяццю, куды перасяляюцца жыхары Кустаўніцы і дзе атрымаў кватэру сам Міхась.

А вось і другі мой былы зямляк — бульдазерыст Слава Ламановіч. Ён разам са сваім калегам з Закарпацця Іванам Вурстам любіцьца велічэзнымі комінамі, калонамі, абкладзенымі бліскучымі алюмініевымі плітамі.

— Што, не верыцца? — пытае Іван Вурста.

— Не верыцца. Здаецца ж зусім нядаўна мы гразлі тут на сваіх бульдозерах, выцягвалі адзін аднаго з балота. А цяпер... А тыя ўраджаючыя калоны, якімі толькі што любаваліся бульдазерысты, ставіла брыгада Мікалая Крыўцова. Гэты светлавалоў і светлавусы рускі хлапец прыехаў сюды з Волгі. У брыгаду ўзяў беларускіх юнакоў Міколу Коласа, Кірылу Казачка, Івана Паўловіча, Сяргея Голубева, Уладзіміра Каваленку, Паўла Ступака, Яўгена Дража і навучыў іх усім тонкасцям мантажнай справы. Хлопцы аказаліся кемлівымі, хутка авалодалі спецыяльнасцю. Разам са сваім брыгадзірам яны падымалі і ставілі такія буйныя калоны, якія не маюць аналагаў у будаўнічай практыцы ні ў нашай краіне, ні за мяжой.

Больш двух год я назіраю за работай будаўнікоў, аб якіх пішу кніжку. Часам здаецца, што тут мне знаёмы кожны твар. Вось стаіць высокі мужчына ў касцы. Пазнаю здалёк — Хведар Пінчук — начальнік участка, на якім вырас галоўны пастамент завода. Размова ідзе з брыгадзірамі Яўгенам Шацко, Аляксандрам Фраловым і Аляксандрам Штукатуравым. Пінчук пачынаў тут, як кажуць будаўнікі, «з першага калка». Не раз у трэсце ішла гаворка, каб павысіць гэтага здольнага інжынера. Але ён адмаўляўся: «З лініі ў зацішны кабінет не пайду». Пазнаёміўся я з Пінчуком, калі на месцы, дзе цяпер стаіць галоўная тэхналагічная устаноўка — сэрца завода, капалі катлаваны. Інжынер дзяліў тады з рабочымі і холад і слату, каб своечасова падрыхтаваць устаноўку да пуску.

Здалёк бачны два буйныя коміны, адзін — 150, другі — 180 метраў вышыні. Іх будавалі сыны пячніка з Беларускай вёскі



Складанейшае перапляценне труб, дзесяткі дакладных аграгатаў, кантрольна-вымяральных прыбораў, дасканалое тэхналагічнае абсталяванне — такое аблічча Мазырскага нафтапрацоўчага завода.

**НА ЗДЫМКУ:** устаноўкі першай чаргі комплексу нафтагіганта.

**Фота Я. КАНСТАНЦІНАВА.**

Прытыкі Павел, Уладзімір і Віктар Буслы. Не раз сяляне з навакольных вёсак спыняліся ля коміна, на якім завіхаліся хлопцы, і дзівіліся: «Гэта ж на такой вышыні людзі працуюць!» Браты аб'ездзілі амаль усю краіну. Ставілі коміны ў Светлагорску, Рызе, Таліне, Ленінградзе, Мінску, на Кольскім паўвостраве, на Урале... Назіраючы за іх віртуознай работай на галавакружнай вышыні, я не раз думаў, што вось гэта, напэўна, і ёсць сапраўдны працоўны подзвіг. І нездарма дзяржава ўдастойвае будаўнікоў высокіх урадавых узнагарод.

Мазырскі нафтапрацоўчы завод — эксперыментальны. Потым падобныя прадпрыемствы запланавана ўзвесці ў некалькіх іншых гарадах краіны.

## ГАРАДОК ЗДAROУЯ

Па Слуцкай шашы, непадалёк ад Мінска, будуюцца клінічны спецыялізаваныя бальніцы хуткай дапамогі на 800 месц. Гэта першыя ў нашай рэспубліцы лячэбныя ўстановы такога профілю, якія адпавядае ўсім сучасным патрабаванням.

Трынаццаціпавярховы будынак стацыянара бальніцы ўзводзіцца са шкла і бетону. Для навясных панелей сцен прыменен аблегчаны керамзітабетон, унутраныя сцены і перагародкі выраблены са шклопрафіліту. Радыефікаваныя, абсталяваныя неабходнымі сродкамі сіяналізацыі двух- і чатырохмесныя палаты зручныя для абслугоўвання хворых.

Акрамя аперацыйных залаў і лячэбна-дыягнастычных памяшканняў, у бальніцы адкрыюцца аддзяленні: штучнай ныркі, апёкавае, інтэнсіўнага догляду і цэнтр рэанімацыі. Яны будуць укамплектаваны найвышым аічынным і імпартным абсталяваннем.

Адначасова з клінічнай хуткай дапамогі побач растуць карпусы дзіцячай бальніцы на 300 ложкаў і паліклінікі на 500 наведванняў у дзень. Цяпер праектуюцца навукова-даследчы інстытут траўматалогіі і радзільны дом, будаўніцтва якіх намечана пачаць у гэтым жа раёне.

Бальнічны гарадок узводзіцца ўздоўж трасі Лашчы ў зоне фруктовых садоў. Прадугледжана азелененне тэрыторыі іншымі пародамі дрэў і кустоў. У цэнтры парку будзе пабудаван дэкаратыўны басейн.

**Н. ХОПІН.**



Мінск. Адна з самых прыгожых плошчаў беларускай сталіцы — плошча імя Янкі Ба' Коласа.

Фота Э. ТРЫГУБОВІЧА.

## ПЫЛ ДАЛЁКІХ ДАРОГ

Мая ўнучка, студэнтка Брэскага інжынерна-будаўнічага інстытута, хутка будзе ведаць гісторыю майго жыцця не горш за мяне. Бо кожны раз, калі прыязджае на канікулы, яна нешта пытае, удакладняе, разглядае дакументы і фатаграфіі маёй маладосці. І мне, старому чалавеку, вельмі прыемна такая ўвага. Тым больш, што Ларыса не выключэнне — мяне часта запрашаюць у школу, у клуб раскажаць што-небудзь пра свой час.

Хлопчыкам і дзяўчынкам з бясхмарным дзяцінствам цяжка ўявіць сабе тую галечу і бяспраўе, што былі некалі нашай доляй. Я нарадзіўся 1 лютага 1901 года ў вёсцы Калядзічы на Пружаншчыне ў сям'і батрака. Шукаючы лепшай долі сваім дзецям, бацька паехаў у Канаду на заробкі.

У родным краі тым часам наспявалі важныя падзеі. Думкі аб барацьбе «за зямлю, за волю, за лепшую долю» сталі маімі цвёрдымі перакананнямі пасля сустрэчы з чырвонаармейцамі, якія гналі белапалкаў паўз нашу вёску.

Быць бяздзейным я не мог. Пачалася мая падпольная работа. Даводзілася расклеіваць лістоўкі, арганізоўваць і ахоўваць сходы і мітынгі, на якіх выступалі прафесійныя рэвалюцыянеры, прапагандысты, агітатары. Дагэтуль да драбніц памятаю выступленне Веры Харужай перад моладдзю, што сабралася ў лесе ля Смаляніц на гулянне. Пілсудчыкі жорстка праследавалі камуністаў і камсамольцаў, але мы былі хлопцы дзёрзкія і адчайныя. Кожная, нават самая маленькая перамога, надавала нам сілу.

Па выкліку бацькі маці з дзецьмі таксама выехала ў Канаду. Я застаўся працягваць работу ў падполлі. У 1925 годзе мяне арыштавалі за камуністычную прапаганду. Доказаў не было, і, праседзеўшы два гады ў турмах без суда і следства, мне ўдалося пад злог выйсці на свабоду. Жыў пад наглядом паліцыі. Акрамя новага арышту мне, камуністу, чакаць не было чаго. І я вырашыў адправіцца за граніцу.

Па чужому пашпарту, за вялікія па тым часе грошы аген-

ты-камерсанты пераправілі мяне праз мяжу і на параходзе даставілі на Кубу. Пачаліся доўгія вандроўкі, работы я не цураўся ніякай, будаваў чыгунку, працаваў у шахтах. У першыя ж месяцы паступіў на курсы іспанскай мовы. Часам за вучобу даводзілася аддаваць грошы, заробленыя на хлеб. Затое набытыя веды не аднойчы спатрэбіліся ў жыцці. Паступова я блізка сышоўся з рабочымі хлопцамі, прафсаюзнымі дзеячамі, уцягнуўся ў барацьбу, што вяла Камуністычная партыя Кубы, стаў яе членам. Калі партыя выйшла з падполля, мяне адклікалі ў Гавану. Тут адкрылі кааператыўны рэстаран, я стаў у ім буйфетчыкам. Уся наша выручка ішла на партыйныя патрэбы і ў фонд Міжнароднай арганізацыі дапамогі палітзняволеным. Майго сапраўднага імя амаль ніхто не ведаў, падпольны псеўданім — Мінэра (шахцёр) замяніў і прозвішча і імя па бацьку.

Па заданню Кампартыі мы стварылі ў Гаване славянскі клуб. У памяшканні на вуліцы Акоста збіраліся рускія, беларусы, украінцы, літоўцы. Тут вялася палітычная работа: была бібліятэка з грамадска-палітычнай літаратурай, чыталіся лекцыі, дэманстраваліся савецкія кінафільмы. Грошы ад продажу білетаў таксама ішлі ў партыйную касу.

А над Іспаніяй ужо збіраліся

навальнічныя хмары, і людзі добрай волі з розных краін спяшаліся на Пірынейскі паўвостраў на абарону дэмакратыі і свабоды, на барацьбу з фашызмам. На Кубе таксама сфарміраваўся атрад добраахвотнікаў. Я ўзначаліў яго як камуніст.

Збіраючыся ў дарогу, напісаў бацькам у Канаду пісьмо пра свой намер. Яны адказалі: «Шкадуем, што можам згубіць сына. Ганарымся, што ў нас такі сын».

На караблі мы займелі нечаканага спадарожніка. Эмігрант Францішак Хмужынскі вяртаўся ў Польшчу. Грошай на білет ён не меў, таму ў дарогу яго выправіў польскі консул. Я некалі жыў у Францішка на кватэры, і на параходзе ён радасна кінуўся да мяне ў абдымку, распытваючы, ці не еду гэта я ў Іспанію. Яму было добра вядома, што на радзіму я вярнуцца не магу. Не адчапіўся Хмужынскі ад нас і ў Парыжы. Што было рабіць? Французскія таварышы пераправілі яго разам з намі праз мяжу. Шкадаваць аб гэтым не дзвялося: паляк Хмужынскі слаўна змагаўся за іспанскі народ.

Барацьба з фашызмам становілася глыбока асабістай справай кожнага, яна аб'ядноўвала людзей розных палітычных поглядаў, хаця авангардная роля належала камуні-

[Заканчэнне на 8-й стар.]

## ХЛОПЕЦ З ВЁСКИ СІДАРАВІЧЫ

З цягам часу адыходзяць усё далей углыб гісторыі венапомныя падзеі 1917 года. Дзесці ўдалечыні за намі засталіся вогненныя вёрсты, пройдзеныя ў гарачых баях рэвалюцыі і грамадзянскай вайны. Але ўсё, што звязана з нараджэннем Саветскай улады, мы свята захоўваем у сваёй памяці. Пра той час і пра свой лёс, які склаўся ў выніку перамогі сацыялістычнай рэвалюцыі, расказвае ў гутарцы з нашым нарэспандэнтам Мікалаем РАЖКОВЫМ удзельнік Кастрычніцкага перавароту ў Петраградзе, ветэран грамадзянскай вайны, ветэран працы Мітрафан ПАНСЕВІЧ, супрацоўнік Беларускага тэхналагічнага інстытута імя Кірава.

Падзеі 1917 года разгортваліся (прынамсі для мяне) з кінамаграфічнай хуткасцю.

У лютым адбылася рэвалюцыя — скінулі цара Мікалая II. Я, малады сялянскі хлопец з вёскі Сідаравічы, што знаходзіцца паміж Магілёвам і Быхавам, паймаўся ў Петраград. Не таму, што без мяне там не змаглі б абыйсціся, а проста ў пошуках работы. Дабіраўся «зайцам» у таварным вагоне. З дапамогай родзічаў ўдалося ўладкавацца чорнарабочым на заводзе «Арсенал». Хутка пераканаўся, што рабочыя жывуць голадна і холадна, як і большасць сялян маёй вёскі. Гэта так жа скардзяцца на жыццё, абвінавачваюць звергнутага цара, сусветную вайну, генералаў і буржуазію. Гэта было ў сакавіку.

У красавіку разам з арсенальцамі хадзіў на Фінляндскі вакзал сустракаць У. І. Леніна, які вяртаўся з эміграцыі. Я ўжо ведаў ад рабочых, што Ленін — сапраўдны

## АБ САБЕ І РЭВАЛЮЦЫЯМ

Вольга ВІТКОЎСКАЯ,  
электратэхнік  
Мінскага трактарнага  
завода



магчымасць бачыць баявыя дзеянні ў больш шырокім маштабе, назіраць паўсюды сапраўды масавы гераізм

савецкіх людзей. Былі трагічныя дні адступлення, але мы ні на хвіліну не гублялі веру ў перамогу. Былі сотні кіламетраў баявога маршу на захад, якія здаваліся нам надзвычай доўгімі — хутчэй бы раз і назаўсёды пакончыць з ворагам чалавечтва — фашызмам.

Вайну я скончыла ў Берліне. Мне давялося абслугоўваць Патсдамскую канферэнцыю, дзе былі прыняты канкрэтныя рашэнні аб дэмілітарызацыі, дэнацыфікацыі і дэмакратычнай перабудове Германіі. У тыя дні ўсе мы верылі, што прыкладзем любячы намаганні, каб ніколі не ўспыхнула жудаснае полымя вайны.

На нашым заводзе, як і ў іншых працоўных калектывах краіны, дзейнічае Савет ветэранаў Вялікай Айчын-

най вайны. Былыя франтавікі сустракаюцца з моладдзю, раскажваюць аб падзвігу савецкіх людзей у гады вайны. Мы хочам, каб у памяці людской назаўсёды засталіся ўспаміны аб тых днях. Трэба быць пільнымі, каб ідзі мілітарызму не знайшлі нідзе спрыяльнай глебы, каб народы свету былі пазбаўлены жахаў знішчальных войнаў. Вось чаму і мы, ветэраны, і нашы дзеці салідарны з барацьбітамі за мір, самі з'яўляемся актыўнымі ўдзельнікамі руху за мір ва ўсім свеце. Гэтую барацьбу я лічу галоўнай справай свайго жыцця. І наша сённяшня мірная праца — таксама ўклад у справу міру. Мы аддаём усе свае сілы і ўменне, каб наша краіна стала яшчэ больш магутнай, каб ніхто ніколі не змог бы пасягнуць на заваёвы нашай Рэвалюцыі.

# АБ САБЕ І РЭВАЛЮЦЫІ

**Аляксандр ФІЛІЧАЎ,  
растачнік Мінскага  
завода імя  
Кастрычніцкай  
рэвалюцыі**



Вось ужо 25 гадоў я працую ў сваім цэху, куды прыйшоў адразу пасля дэмабілізацыі з радыё Савецкай Арміі. Гэта, безумоўна, самы плённы, самы актыўны перыяд майго жыцця. Тут я набыў сваю любімую спецыяльнасць, тут займаюся справай, якую лічу вельмі важнай для сваёй Радзімы.

Мы з таварышамі па заводу робім складаныя металарэзныя станкі, якія сёння працуюць на тысячх аичинных прадпрыемстваў і ў многіх зарубажных краінах. І не адзін я адчуваю задавальненне і горадасць ад таго, што станкі з беларускай маркай карыстаюцца такой славай.

Ордэнам Кастрычніцкай рэвалюцыі мяне ўзнагародзілі за датэрміновае выка-

нанне вытворчага задання мінулай, восьмай пяцігодкі.

Высокі рытм працы мы вырасылі не зніжаць і ў бягучай пяцігодцы. Асабіста я ўжо зараз, больш чым на год раней, выканаў яе план. І такое імкненне абганяць час, рабіць як мага больш наогул характэрна для нашага калектыву. Чытачы «Голасу Радзімы», напэў-

на, таксама чулі аб такой з'яве нашай рэчаіснасці, як сацыялістычнае спаборніцтва на вытворчасці. Такое спаборніцтва стала законам рабочага жыцця. Яно дапамагае нам дасягаць лепшых вынікаў, паўней выкарыстоўваць усе наяўныя рэзервы. Вось, дарэчы, апошні прыклад. Па пачыну групы рабочых нашага заводу, сярод якіх быў і я, на беларускіх прадпрыемствах зараз аб'яўлена ўдарная працоўная вахта ў гонар 30-годдзя Перамогі над фашысцкай Германіяй. У спаборніцтва пад гэтым дэвізам уключыліся тысячы рабочых. Вельмі прыемна, што мне ўдалося атрымаць перамогу на першым этапе гэтага руху. Але самае галоўнае — не перамога і першыства, а тое, што дзякуючы новаму прыліву працоўнай актыўнасці наша гаспадарка атрымае яшчэ больш самай разнастайнай прадукцыі. У гэтым са мной згодзіцца кожны савецкі рабочы.

# ШКОЛЬНЫЯ МУЗЕІ

Урокі гісторыі, геаграфіі, грамадазнаўства ў 16-й мінскай сярэдняй школе нярэдка праводзіцца ў створаных тут краязнаўчым і музеі Маркса—Энгельса—Леніна. Яны сталі як бы цэнтрам патрыятычнага, палітычнага і маральнага выхавання вучняў.

Музеі—месца актыўнай работы дзяцей. Тут збіраюць матэрыялы аб У. І. Леніне і яго саратніках, аб КПСС, аб камсамоле і піянерах, аб гісторыі нашай рэспублікі. Тут хлопчыкі і дзяўчынкі набываюць першы вопыт грамадскай работы, вучацца весці пошук і працаваць з гістарычнымі дакументамі, пісаць рэфераты.

У музеі Маркса—Энгельса—Леніна васемнаццаць аддзелаў, у якіх налічваецца сем тысяч экспанатаў асноўнага і дапаможнага фондаў. Тут ёсць карціны і скульптурныя работы, дакументы і кнігі, напісаныя У. І. Леніным і аб Леніне, нумары газет «Искра» і «Правда», юбілейныя медалі і інш.

Пры школьным краязнаўчым музеі працуе савет ветэранаў школьнага мікрараёна. Ён арганізуе праз савет музея сустрэчы ветэранаў грамадзянскай, Айчыннай вайны і ваеннаслужачых з вучнямі школы.

Нашымі музеямі адкрыты тры мемарыяльныя дошкі: маршалу Вірузову, імя якога носіць вуліца, дзе знаходзіцца школа; І. Апанскаму—герою грамадзянскай вайны, саратніку Ф. Дзяржынскага, імя якога прысвоена піянерскай арганізацыі; генерал-маёру Скрыганаву ў школьным мікрараёне, на вуліцы яго імя. Вядзецца пошук з мэтай адкрыцця мемарыяльнай дошкі настаўнікам і навучэнцам школы, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Г. ЛАНЕЎСКІ.

рэвалюцыянер, правадыр працоўных. Са слоў Леніна, якія даносіліся з брамніка, асветленага пражэктарамі, я зразумеў, што патрэбна яшчэ адна рэвалюцыя, сацыялістычная, і што да яе трэба рыхтавацца. Значыць, прыдзецца скідаць буржуазны Часовы ўрад. Зрэшты, на тое ён і часова...

У верасні, пасля працяглай баявой падрыхтоўкі, арганізаванай сярод маладых рабочых, я ўступіў у чырвонаягвардзейскі атрад арсенальцаў. А ўжо ў кастрычніку (у ноч з 6 на 7 лістапада па новаму стылю) наш атрад заняў і ахоўваў Ліцейны мост, праз які праходзілі рэвалюцыйныя часці з Выбарга і Сестрарэчка.

Пасля звяржэння Часовага ўрада арсенальцы раззбройвалі юнкераў Уладзіміраўскага вучылішча, неслі вартваю службу ў Смольным—будынку, дзе размяшчаліся першы рабоча-сялянскі ўрад—Савет Народных Камісараў на чале з Леніным.

Мяне, учарашняга сялянскага хлопца з беларускай вёскі, вельмі ўразілі першыя дэкреты Савецкай улады аб міры і зямлі. Больш за ўсё, як гэта зямлі памешчыкаў і эксплуатацараў будучы без усялякага выкупу перадавацца сялянам. Хацелася з'ездзіць дадому на Магілёўшчыну і паглядзець, што там робіцца.

Здарылася так, што чакаць выпадку доўга не прыйшлося. Я трапіў у Петраградскі асобны чырвонаягвардзейскі атрад, які быў тэрмінова сфарміраваны па загаду Леніна для ліквідацыі контррэвалюцыйнай стаўкі, што знаходзілася ў Магілёве. Потым мяне з невялікай групай чырвонаягвардзейцаў, пераважна беларусаў, пакінулі на Магілёўшчыне, каб дапамагчы працоўным у арганізацыі Савецкай улады на месцах.

Усё вакол кіпела і вірвала. У маіх Сідаравічах ініцыятыўная група бяднейшых сялян стварыла мясцовы орган улады—Савет і пачала падзел памешчыцкіх зямель. І так было паўсюдна. Але неўзабаве ўспыхнуў контррэвалюцыйны мяцеж часцей корпуса генерала Доўбар-Мусніцкага, раскватараваных у некалькіх раёнах Магілёўшчыны. Барашчыбу з мяцежнікамі вялі дзесяткі і сотні чырвонаягвардзейскіх атрадаў.

Ледзь паспелі справіцца з мяцежнікамі, як з'явіліся кайзераўскія акупанты. А пазней—белапольскія. А потым асобныя разрозненыя банды «зялёных», адну з якіх узначальваў «наш» памешчык Савіцкі. У пачатку 1918 года чырвонаягвардзейскія атрады былі ператвораны ў рэгулярныя часці Чырвонай Арміі. У якасці радавога чырвонаармейца 152 стралковага палка мне давялося ваяваць пераважна на тэрыторыі сваёй Беларусі. З вінтоўкай, выдадзенай мне ў чырвонаягвардзейскім атрадзе заводу «Арсенал» напярэдадні Кастрычніцкай рэвалюцыі, я не разлучаўся аж да самага канца грамадзянскай вайны.

...Некалькі год таму назад мне прыйшлося гутарыць з адным замежным турыстам. Ён спытаў:

— Вось вы ўдзельнічалі ў Кастрычніцкай рэвалюцыі, якая зрабіла вялікі ўплыў на лёс мільёнаў людзей у вашай краіне і—у той ці іншай меры—ва ўсім свеце. А вось як рэвалюцыя адбілася на вашым лёсе?

Мне няцяжка было адказаць. Вінтоўку я змяніў на падручнікі. Нейкі час працаваў на тым жа «Арсенале» ў Ленінградзе і вучыўся на вячэрнім рабфаку. Паступіў у Ленінградскую леса-тэхнічную акадэмію. Пасля яе заканчэння працаваў выкладчыкам—у Архангельску і ў Мінску. З маім удзелам падрыхтавана звыш пяцісот інжынераў лясной прамысловасці. Пасля выхаду на пенсію працягваю работу ў адной з лабараторый Беларускага тэхналагічнага інстытута імя Кірава.

Можна, я адзін такі з нашай вялікай сям'і? Не, не адзін. Вышэйшую адукацыю атрымалі мае браты Павел, Аляксандр і Мікалай. Можна, толькі сям'я Тараса Панасевіча такая ўдачлівая? Не толькі. Вёска Сідаравічы, дзе да рэвалюцыі было 85 працэнтаў непісьменных, у савецкіх умовах дала краіне 14 інжынераў і аграномаў, 10 урачоў, 22 настаўнікаў, сотні спецыялістаў сярэдняй адукацыі і кваліфікаваных рабочых. Сідаравіцкія сяляне-калгаснікі гаспадарыць на землях, што належалі некалі памешчыкам Савіцкаму, Куклярскаму, графіні Талстой. І жыць з кожным годам лепш.

# РУССКИЙ КОНСУЛ В ГЛАЗГО

Его звали Джон Маклин. Он был учителем по профессии и революционером по призванию—видным деятелем английского и международного рабочего движения, любимцем шотландских рабочих. В январе 1918 года он был назначен первым советским консулом в Глазго.

Деятельность Джона Маклина высоко оценивал В. И. Ленин. Он назвал его тем социалистом, который идею революционной борьбы против империализма проводит в жизнь, героем-одиночкой, взявшим на себя тяжелую роль предтечи мировой революции. Вот почему имя Джона Маклина дорого советским людям, рабочим Великобритании, всем, кто верит в идеалы социализма и борется за их осуществление. Ниже мы публикуем отрывок из книги о Дж. Маклине, написанной его дочерью Нэн Милтон и изданной в 1973 году в Англии. Перевод сделан В. МЕЛЕШКО.

...Известие о том, что Маклин избран почетным президентом 1-го Всероссийского съезда Советов, было встречено в Клайде с удивлением: рабочие города понимали—это и им оказана такая честь. Маклин был избран не только как выдающаяся личность, а, прежде всего, как представитель наиболее революционной части Британской империи. Сам Маклин, конечно, был весьма рад.

Советское правительство, кроме того, оказало ему большую честь: Маклин был назначен советским консулом в Глазго. Он, коренной житель Британии, стал первым представителем Советской России в этой стране. Это на-

значение еще больше углубило конфликт между Маклином и местными властями.

В начале января Максим Литвинов, русский посол в Британии (и сам член Британской социалистической партии), прислал Маклину инструкции:

«Я пишу русскому консулу в Глазго о вашем назначении и приказываю ему передать вам консульство. Он может отказаться сделать это, и в таком случае вы откроете новое консульство, о чем сообщите через прессу. Ваше положение будет, пожалуй, сложным в некоторой степени, но вы можете всегда рассчитывать на мою полную поддержку... Очень важно держать меня

(а через меня и русские Советы) в курсе всего, что касается рабочего движения в северной Британии».

Как и ожидалось, возникли трудности с существующим консульством. И только в феврале Маклин смог открыть новое консульство на Саут Портленд стрит, 12, и начать серьезную работу. Выход России из войны вызвал замешательство. Маклина осаждали русские, которые жаждали разъяснений относительно воинской службы. В конце концов стало известно, что русских подданных больше не имеют права призывать в армию, и Маклину приходилось теперь добиваться освобождения тех, кто уже [Окончание на 6-й стр.]



Асенні пейзаж.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

# РУССКИЙ КОНСУЛ В ГЛАЗГО

(Окончание. Начало на 5-й стр.)

был призван или служил в британской армии.

Основная его работа тем не менее была связана с иждивенцами тех, кого прошлой осенью депортировали для службы в русской армии. В Ланкашире существовали большие колонии русских и литовских шахтеров, и теперь там оставались сотни бедствующих женщин и детей, которым государство оказывало незначительную помощь провизией.

Он работал в трудных условиях, не имея даже достаточного средств для ведения консульских дел. Трудности с получением денег из России были частично вызваны натянутыми отношениями между двумя странами, а частично — национализацией банков в России. Каменев, которого послали курьером к Литвинову, был задержан в Эйбердине и у него конфисковали чек на сумму 5 000 фунтов. Деньги эти предназначались для консульства в Глазго и для посольства в Лондоне. Маклин вынужден был сам находить выход из трудного положения.

Он обратился ко всем рабочим организациям с просьбой о поддержке (это была его единственная надежда на продолжение работы по оказанию помощи русским в Шотландии). Маклин подчеркивал:

«Тот факт, что центральные державы и союзники в настоящее время объединились с целью сокрушить русскую революцию, достаточен для того, чтобы все сознательные рабочие мира немедленно выступили на помощь нашим русским братьям в этот мрачный период в их истории».

Он организовал международную Лигу защиты женщин (сам как почетный казначей), пытаясь увеличить фонды на оказание помощи русским женщинам и детям. Как заявил он на суде в том же 1918 году, несколько месяцев спустя:

«Британское правительство послало русских подданных сражаться в Россию... Когда я был русским консулом, ко мне пришли две представительницы от русских женщин и рассказали печальную историю депрессии, болезни и смерти...»

Дети, у которых отняли отцов, не должны были бы испытывать лишения, но они страдают. В Западной Шотландии нет литовской семьи, которая не страдала бы сегодня от голода».

Трудности преследовали Маклина. Документы с его подписью не принимались, так как его назначение консулом не было одобрено официально. «Правительство Ее Величества не может признать право нынешнего руководства в Петрограде назначать консулов» (такой ответ получил Литвинов в феврале на один из своих запросов — прим. переводчика). И так, английское правительство открыто объявило себя непримиримым противником правительства большевиков.

К середине марта финансовые трудности были частично преодолены, так как от Литвинова пришел чек на 50 фунтов. Но возникли новые проблемы. Связь между Маклином и Литвиновым была вполне надежной до середины марта. Позже Литвинов написал Маклину и просил его прислать необходимую информацию, но не получил ответа; Маклин в свою очередь написал Литвинову и тоже безрезультатно. Вскоре все выяснилось. Однажды из отдела возвращенных писем почтового отделения в Глазго Литвинов получил связку писем с пометками «Консул не признан правительством Ее Величества», несмотря на то, что на каждом конверте было полное имя Маклина и его адрес. Такого оскорбления Маклин не мог снести. Он немедленно написал злое письмо министру почт, которого, должно быть, не на шутку обеспокоил решительный тон послания весьма известного человека из Глазго, так как в дальнейшем с перепиской все наладилось.

Решился вопрос с перепиской, но вскоре возникли новые трудности. 22 марта, во второй половине дня, в консульство прибыли два детектива и арестовали Люиса Шамеса, секретаря Маклина. Его доставили в полицейский участок, где читали приказ, подписанный сэром Джорджем Кейвом о его депортации в Россию; затем его перевели в тюрьму Барлини, где он должен был дожидаться депортации. В результате Маклину пришлось работать без секретаря, который мог говорить и писать по-русски.

Огромная работа Маклина для России, тем не менее, не ограничивалась консульством.

Из книги Н. Милтон «Джон Маклин», изд. «Плутто Пресс Лимитед», Бристоль, 1973 г.

# БЕЛАРУСЫ Ў ПРАВАДЫРА

Восенню 1923 года ў Маскве праходзіла Усеаюзная сельскагаспадарчая выстаўка. На ёй свае дасягненні паказвала і Беларусь. Удзельніцай выстаўкі была сялянка з-пад Слуцка Вольга Капацэвіч.

На гаваркую сялянку ў нацыянальным беларускім адзенні звярнула ўвагу Надзежда Крупская. Знаёмства з ёй аказалася для Вольгі Цімафееўны вельмі прыемным — Надзежда Канстанцінаўна прапанавала з'ездзіць да У. І. Леніна ў Горкі пад Масквой.

І вось яны ў Горках. У сваіх успамінах Капацэвіч расказвае: «Мы пайшлі па ўсыпанай жоўтым лісцем алеі. Потым сцэжка павярнула ўлева, і на лавачцы я заўважыла чалавека, якога раней бачыла на партрэтах. Уладзімір Ільіч устаў і падыйшоў да нас, цёпла павітаўся. Ён быў без шапкі, у лёгкім пінжаку, з-пад якога відаць была белая кашуля. Прыняў ён мяне, як бацька родны. Распытваў, як жывуць сяляне нашай вёскі, колькі ў мяне дзяцей, з чым я прыехала на выстаўку, а вочы ўвесь час святліліся цёплай бацькоўскай усмешкай. Потым паклікаў да сябе суправаджаючага, напісаў і перадаў яму нейкую запіску. Па гэтай запісцы мне выдалі туфлі (прыехала я ў лапцях), хустку, спадніцу». У заключэнне Уладзімір Ільіч парэкамендаваў аб усім, што яна ўбачыла і пачула ў сталіцы, расказаць аднавяскоўцам. У выставачным камітэце Капацэвіч атрымала прэмію — 12 пудоў жыта, сталыны плуг, 10 фунтаў насення канюшыны — і паехала ў вёску.

Вярнуўшыся дамоў, Вольга Цімафееўна выступала на мітынгх, расказвала аб сустрэчы з Леніным, заклікала ствараць калгасы.

Сустрэчы пасланцоў Беларусі з правадыром рэвалюцыі — яркія і дарагія для нас старонкі гісторыі. У іх з вялікай выразнасцю выявіўся клопат Уладзіміра Ільіча аб лёсе беларускага народа, разбуджанага Вялікім Кастрычнікам.

На працягу ўсяго свайго жыцця У. І. Ленін быў цесна звязан з Беларуссю. Са свайго боку, яе лепшыя прадстаўнікі адразу адчулі на сабе магутнае ўздзеянне гения Ільіча і былі назаўсёды ўцягнуты ў сферу яго думак і спраў. Яшчэ ў 90-х гадах мінулага стагоддзя з Леніным пазнаёміліся і сталі яго вернымі папечнікамі нашы землякі У. Бонч-Бруевіч і П. Лепашыньскі.

Гісторыя захавала ўспаміны многіх людзей, якія мелі шчасце бачыць і чуць вялікага правадыра.

Раскажам аб некаторых з гэтых сустрэч. 7 лістапада 1917 года ў Петраградзе пад кіраўніцтвам У. І. Леніна перамагло Кастрычніцкае ўзброенае паўстанне. Атрымаўшы першае паведамленне аб падзеях у сталіцы, бальшавікі Беларусі прынялі рашучыя меры да ўстаўлення Савецкай улады на месцах. Аб гэтым яны вырашылі неадкладна паведаміць Уладзіміру Ільічу. Член Мінскага Савета бальшавік Л. Рэзаўскі атрымаў заданне асабіста далажыць Уладзіміру Ільічу аб становішчы ў Мінску і на Заходнім фронце. Аб характары сустрэчы з правадыром у яго ўспамінах сказана: «Пасыпаліся адно за адным пытанні аб здароўі, аб настроі, аб думках і надзеях вядомых актыўных работнікаў Заходняй вобласці, Мінска і ўсяго Заходняга фронту. Далей пайшлі пытанні аб агульным становішчы ў нас, планах на бліжэйшае будучае, аб патрэбах. Пасля адказаў на пытанні мне ўжо мала давалася дакладваць па даручанаму заданню».

У вельмі складаных і своеасаблівых умовах даводзілася працоўным наладжваць новае жыццё. Ішла грамадзянская вайна. Адкрыта дзейнічалі контррэвалюцыйныя арганізацыі. На самаадданую барацьбу ў падтрымку Савецкай улады рабочых і сялян Беларусі натхняла ленінская думка.

Член Сенненскага павятовага рэўкома Магілёўскай губерні В. Красноўскі ў сваіх успамінах расказвае, як летам 1918 года ён быў накіраван да У. І. Леніна, каб атрымаць парады

правадыра для далейшай работы. І вось Віктар Нікадзімавіч у прыёмнай Леніна, Сакратаў Л. Фоціева прапанавала пачакаць, бо Уладзімір Ільіч быў заняты. Чакаць давалася нядоўга. Ленін павітаўся, прапановаў сесці. Пачалася задушэўная гутарка. Некалькі пытанняў правадыра — і Віктар Нікадзімавіч пераканаўся, што Ленін вельмі добра ведае жыццё беларусаў.

Уладзімір Ільіч уважліва слухаў Красноўскага, а затым стаў расказаць аб адносінах Савецкай улады да сялян. Ён раіў пераходзіць да калектыўнай апрацоўкі зямлі, забіраць у кулакоў збожжа, якое вельмі патрэбна дзецям, рабочым і чырвонаармейцам.

Гутарка з правадыром дапамагла Красноўскаму разабрацца ў шматлікіх складаных пытаннях жыцця і палітыкі. Дамоў ён вяртаўся з цвёрдай упэўненасцю ў тым, што ўсе парады правадыра будуць ажыццёўлены.

У перыяд грамадзянскай вайны і замежнай ваеннай інтэрвенцыі частка Беларусі была акупіравана. Пасля выгнання захопнікаў Савецкі ўрад аператыўна прымаў неабходныя меры для хутчэйшага аднаўлення рабоча-сялянскай улады і нармальнага гаспадарчага жыцця. Гэтыя пытанні вырашаліся пад кантролем У. І. Леніна. Аб гэтым расказвае старшыня Паўночна-Заходняга абласнога камітэта партыі А. Мяснікоў у сваім артыкуле «Мае сустрэчы з Леніным».

«Таварыш Ленін, — успамінае Мяснікоў, — дае самыя падрабязныя парады. Прапановаў быць пільным, напатагове, прыняць меры, каб наша маёмасць не была разрабавана; нават такія падрабязнасці: каб тэлеграфныя апараты і званы на станцыях засталіся ў нашых руках. Гэта былі парады сапраўднага гаспадары, які выдатна разумее, што малейшая неасцярожнасць і малейшая страта нашай маёмасці адб'юцца на арганізме разбуранай Савецкай Расіі».

Пасля разгрому ўнутраных і знешніх ворагаў старшыня Саўнаркома РСФСР У. І. Ленін не толькі пастаянна цікавіўся тым, як ідзе адраджэнне гаспадаркі Савецкай Беларусі, але часта аддаваў адпаведныя распараджэнні аб аказанні эфектыўнай дапамогі працоўным рэспублікі. «Солі, жалеза і ўсяго, каб засеяць усю зямлю. Трэба даць!» — заклапочана пісаў Уладзімір Ільіч у запісцы членам ЦК і народным камісарам пасля выступлення дэлегата ад Мінскай губерні на нарадзе сялян — дэлегатаў VIII Усерасійскага з'езда Саветаў з яго ўдзелам.

Да апошніх дзён свайго жыцця Уладзімір Ільіч быў цесна звязан з Беларуссю. Ужо будучы мяжжа хворым, ён прыняў Старшыню ЦВК і СНК рэспублікі А. Чарвякова. У. І. Ленін добра ведаў гэтага энергічнага работніка, які шмат зрабіў для ўмацавання Савецкай улады ў Беларусі. Вясной 1920 года па яго даручэнню Аляксандр Рыгоравіч займаўся падрыхтоўкай дывізіі, адпраўляемых на Заходні фронт. І цяпер, амаль праз тры гады, ён абавязкова захацеў сустрэцца з гэтым чалавекам.

Уладзімір Ільіч папрасіў Чарвякова падзякаваць усім працоўным рэспублікі за дапамогу галадаючым Цэнтральнай Расіі, Саратаўскай губерні і Чувашы. Затым Чарвякоў расказаў Леніну аб цяжкасцях, якія перажывала Беларусь у той час. У канцы гутаркі ён папрасіў дзесятка трактараў для рэспублікі.

Уладзімір Ільіч уважліва выслухаў Чарвякова, а затым, звяртаючыся да Н. Крупскай, сказаў, каб яна напісала запіску ў Наркамат з просьбай аб выдзяленні для Беларусі трактараў. Паіскаючы на развітанне А. Чарвякову руку, Ільіч дадаў: «Прыдзе час — Беларусь сваімі трактарамі будзе забяспечваць усю краіну». Гэтыя словы збыліся.

Уладзімір БЯЛЯЦАУ,  
кандыдат гістарычных навук.



У Віцебскім абласным краязнаўчым музеі сабраны цікавыя матэрыялы пра рэвалюцыйны рух на Віцебшчыне, пра першыя марксісцкія гурткі, што ўзніклі тут у 1892—93 гадах, пра дзейнасць Віцебскай арганізацыі РСДРП(б), узначаліўшай барацьбу працоўных за Савецкую ўладу.

НА ЗДЫМКАХ: інтэр'ер музея; навуковы супрацоўнік музея Таццяна ХРУЦКАЯ знаёміць наведвальнікаў з экспазіцыяй.

Фота К. ЯКУБОВІЧА.

# ДАЛУЧЭННЕ ДА ТВОРЧАСЦІ

Новы сезон для самадзейных артыстаў Наваполацка пачаўся не зусім звычайна. Адначасова са штогадовым наборам у гурткі і калектывы мастацкай самадзейнасці ішла напружаная падрыхтоўка да паездкі ў Германскую Дэмакратычную Рэспубліку для ўдзелу ў святкаванні 25-годдзя ГДР. Перад самадзейнымі артыстамі Наваполацка стаяла адказная задача—прадстаўляць у братняй сацыялістычнай краіне аматарскае мастацтва Беларусі. Вакальна-харэаграфічны калектыв, аснову якога склаў танцавальны ансамбль «Дзвінскія зоры», уключыў у сваю праграму і творы нямецкіх аўтараў. Канцэрты наваполацкіх самадзейных артыстаў у гарадах акругі Франкфурт-на-Одэры прайшлі з вялікім поспехам.

Цяпер на пасяджэннях мастацкіх саветаў зацвярджаюцца рэпертуарныя планы, звязаныя з 30-годдзем Перамогі савецкага народа над фашысцкай Германіяй.

Наваполацк яшчэ вельмі малады. Яму ўсяго 16 гадоў. Пакуль тут няма прафесійных тэатраў. Але мастацтва займае значнае месца ў жыцці горада не толькі дзякуючы гасцэрольным канцэртам і тэатральным брыгадам, але і дзякуючы самадзейнай творчасці, у якой прымаюць удзел звыш 4 000 наваполачан. Хто гэтыя людзі? Навучэнцы, студэнты, рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі, урачы, педагогі, усе тыя, хто свай вольны час аддае ўдзелу ў мастацкай самадзейнасці.

Для развіцця самадзейнага мастацтва ў горадзе ёсць надзейная база. У 1967 годзе быў пабудаван Палац культуры нафтавікоў, у 1971—Палац культуры будаўнікоў. Значную дапамогу гурткам і калектывам мастацкай самадзейнасці аказваюць выкладчыкі і навучэнцы музычнага вучылішча.

Пытаннем далейшага развіцця самадзейнага мастацтва вялікую ўвагу ўдзяляюць гарадскі камітэт партыі і выканкам гарадскога Савета дэпутатаў працоўных.

У многіх калектывах мастацкай самадзейнасці вядуцца творчыя дзённікі. Гэтыя запісы даюць уяўленне, што набывае чалавек, займаючыся ў вольны час мастацтвам. Вось радкі з дзённікаў удзельнікаў тэатральнага калектыву Палаца культуры нафтавікоў. «Прыйшоў з работы, стаміўся: усё ж ля станка правёў 8 гадзін,—піша токар нафтаперапрацоўчага заводу Мікалай Ю.—А цяпер вось трэба ісці на чарговую рэпетыцыю, і ўжо няма палавіны стомленасці, а калі зайду ў наш пакой, яна знікае зусім». Студэнт політэхнічнага інстытута Аляксандр М.: «Трэба, каб усе адчувалі адказнасць за тое, што ім даручаецца. Спектакль стварае калектыв, а не адзін чалавек, і калі выпадае якое-небудзь звязно з гэтым ланцуга, то нічога не атрымаецца».

Нават у гэтых напях напісаных радках адчуваецца тая вялікая справа, якой займаюцца самадзейныя артысты. Магчыма, гэта будзе гучна сказана, але для многіх з іх заняткі ў тым ці іншым жанры самадзейнага мастацтва становяцца другім прызваннем. Яны выходзяць

на сцэну не дзеля таго, каб паказацца на ёй. Яны нясуць мастацтва людзям. Бо выхаваўчае значэнне самадзейнага мастацтва мае не толькі для саміх удзельнікаў, але і для тых, хто глядзіць іх выступленні.

Тэатр ставіў п'есу М. Святлова «Праз дваццаць гадоў». У зале—сённяшнія равеснікі святлоўскіх герояў. А праз некалькі дзён у адной са школ пісалі сачыненне на тэму ўбачанага. Я прывяду ўрывак з адной работы: «Шкада, што мне і маім равеснікам не давялося рабіць рэвалюцыю, змагацца за далёкую Грэнаду, вызваляць Радзіму ад фашысцкіх захопнікаў, будаваць Брацкую ГЭС. Але наша жыццё толькі пачынаецца, і хопіць цяжкіх спраў яшчэ і для нас. А калі спатрэбіцца засланіць Радзіму ад ворагаў, тады я скажу ёй: «Выдай зброю смелым, у першую чаргу—мне!»

Магчымасці самадзейнага мастацтва вялікія. Не трэба процістаўляць прафесійнае і самадзейнае мастацтва, кожнае з іх мае свае перавагі, большыя ці меншыя, але той, хто хоць раз бываў на святах нашага горада, я ўпэўнены, не мог застацца абіякавым.

У юным Наваполацку традыцыйнымі сталі вясельныя карнавалы. Яны асабліва маляўнічыя ў час святкавання дня нараджэння нашага горада, які адзначаецца ў першую суботу чэрвеня. Гэты дзень мы называем днём мастацтва.

Самадзейныя артысты—абавязковыя ўдзельнікі ўсіх урачыстасцей у горадзе. Яны падрыхтавалі вялікую праграму і да 57-й гадавіны Кастрычніцкай рэвалюцыі. У Палацы культуры нафтавікоў адбыўся вялікі святочны канцэрт. Самадзейныя артысты выступілі на ўсіх урачыстых сходах, што праводзіліся на прадпрыемствах Наваполацка. У святочныя дні ўдзельнікі аматарскай кінастудыі паказалі свой новы фільм, прысвечаны нядаўняй паездцы ў ГДР. Адбылося і традыцыйнае спартыўнае свята.

Далучэнне ўсё больш шырокіх мас да творчасці і эстэтычнае напаўненне адпачынку працоўных—адна з важнейшых функцый мастацкай самадзейнасці, якая не можа і не павінна абмяжоўвацца толькі выканаўствам. У апошнія гады шырокае распаўсюджванне атрымліваюць сустрэчы калектываў і асобных удзельнікаў мастацкай самадзейнасці з працоўнымі. Гутарка ідзе ўжо не толькі пра выступленні або канцэрты, але і пра пэўную эстэтычна-інфармацыйную работу—лекцыі-канцэрты, вусныя часопісы, адкрытыя рэпетыцыі і г. д., калі самадзейныя артысты раскрываюцца не толькі як «я ў мастацтве», але і як «мастацтва ва мне».

Ідуць гады, горад расце. І, магчыма, не так ужо і далёкі той дзень, калі ў Наваполацку будуць свае прафесійныя калектывы, а іх артыстамі стануць людзі, якія прайшлі праз самадзейнае мастацтва свайго роднага горада.

**Барыс ЛІВІН,**  
загадчык аддзела культуры  
Наваполацкага гарвыканкома.

Генадзь БУРАЎКІН

## КРЭЙСЕРУ «АЎРОРА»

Ты для мяне—  
не грозная рэліквія  
На п'едэстале велічнай  
Нявы,  
А вечная гісторыя вялікая,  
Майго зямнога лёсу  
вартавы.

Калі ўзыходзіць раніца  
па трапу  
І над табою паднімае сцяг,  
Уздрыгваюць тыраны  
і сатрапы  
У гэты міг на ўсіх  
мацерыках.

І помніць свет няроўнасці  
пракляты,  
Што на яго глядзяць  
з нядаўніх пор  
Твае незацаленыя гарматы,  
Як вочы справядлівасці,—  
ва ўпор.

І ведаюць байцы перад  
атакай  
На векавы нявольніцкі  
рубжы:  
Як стане цяжка—  
ты падымеш якар  
І ў стомленае сэрца  
прыплывеш...

Калі ж нязвана ўзыходзіць  
ў небе зырккім  
Рашучай бітвы ачышчальны  
дым,  
Прашу:  
дай мне таксама  
бесказырку  
З тваім кароткім імем  
залатым.

Раіса БАРАВІКОВА

## ВОСЕНЬ 1918...

Нібыта з грознае нагоды,  
Вятры раз'юшана раўлі.  
Чакалі сонечнай пагоды  
І хвалявалі народы,  
Крычалі ў небе жураўлі!

Упершыню халодны  
вырай—  
Разбой і голод... Апрача  
Таго, што палыманай лірай  
Гучэлі словы: «Хлеба!  
Міру!»  
Святлыя словы Ільіча!

Звінелі ў грозным небе  
хмары,  
Цяжкой свінцоваю скалаті,  
Атрады коннікаў скакалі,  
Бадзёра «Яблычка» ігралі,  
Шалёна кідаліся ў бой.

Уставала сонца за ракою,  
І на разбуранай зямлі  
Складалі залпы гімн  
спакою,  
Каб зараз, дружа, мы  
з табою  
Спакойна на зямлі жылі.

## Аркадзь КУЛЯШОЎ

Народжаны ў век наш  
гразовы,  
На мітынгах людных яго  
Я сам выбіраў ганаровы  
Прэзідыум сэрца свайго.

Займаюць пачэсныя  
месцы  
З тых дзён, на чале  
з Ільічом,  
Матросы, чырвонаармейцы  
За песні шумлівым сталом.

Мне з песняй даўно ўжо  
за сорака,  
Суровы нам выдаўся лёс,  
Але мне за стол наш  
не сорам,  
За хлеб наш, што людзям  
я нёс,

За час, што ў імклівых  
падзеях  
Да нас не застаўся глухім.  
Прэзідыум мой не радзее,  
Не старае ў сэрцы маім.

Нікім не заменен,  
не зменен,  
Навек занядаўшы  
спакой,  
Нязменна ўзначальвае  
Ленін  
Нязменны прэзідыум мой.



У невялікім сельскім клубе і сталічным палацы культуры самадзейныя артысты з аднолькавым хваляваннем рыхтавалі канцэрты да ўрачыстых вечароў, прысвечаных 57-й гадавіне Вялікага Кастрычніка. Лепшыя калектывы мастацкай самадзейнасці, у тым ліку і народны хор Мінскага аўтазавода, артыстаў якога вы бачыце на здымку, выступілі ў перадсвяточныя і святочныя дні перад працоўнымі рэспублікі.

Фота І. ПАЎЛАВА.

# КРЫНІЦА НАТХНЕННЯ

Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя адкрыла новую старонку ў гісторыі беларускай нацыянальнай культуры. Яна стварыла спрыяльныя ўмовы для бурнага развіцця і росквіту ўсіх форм і жанраў мастацтва.

Новымі музычнымі творами, асабліва рэвалюцыйнай рамантай, адзначаны першыя гады Савецкай улады на Беларусі. У пачатку 20-х гадоў была створана першая беларуская савецкая опера. Гэта музычная драма «Вызваленне працы» Мікалая Чуркіна. Аўтар лібрэта—Павел Шастакоў. У яе аснове былі пакладзены песні-гімны «Інтэрнацыянал», рускі варыянт «Марсельезы», «Смела, таварышы, у нагу» і іншыя. Героічныя інтанацыі рэвалюцыйных песень надавалі оперы характар вялікага грамадзянскага гучання, уносілі актыўны, вальны пачатак, асабліва ў масавых сцэнах, дапамагалі больш яркаму раскрыццю вобразаў рабочых.

Опера ўпершыню была пастаўлена на аматарскай сцэне ў Мсціслаўлі ў 1922 годзе. Праз два гады, у дні Кастрычніцкіх урачыстасцей, яна была паказана ў Магілёве. У магілёўскім тэатры «Вызваленне працы» паставіў рэжысёр І. Анчараў (ён жа выконваў ролю свяшчэнніка). Дырыжор—Я. Пеўзнер, хормайстар—М. Грайко. Ролі выконвалі аматары С. Казлоўскі (рабочы), Н. Дамброўская (работніца), В. Нікольскі (фабрыкант), В. Харчэўскі (Праца—сімвал), П. Падабед (Свабода—сімвал).

Рэвалюцыйныя традыцыі оперы «Вызваленне працы» знайшлі сваё далейшае развіццё ў народна-героічных музычных драмах «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага (лібрэта П. Броўкі) і «У пушчах Палесся» А. Багатырова (лібрэта Я. Рамановіча па апавесці «Дрыгва» Я. Коласа). Гэтыя два творы, напісаныя ў канцы 30-х гадоў, сведчылі аб якасна новым этапе фарміравання беларускай нацыянальнай опернай драматургіі.

У оперы «Міхась Падгорны» барацьба сялян супраць кулакаў, супраць старога ладу жыцця азорана рэвалюцыйнымі ідэямі Кастрычніка. Больш яркаму і праўдзіваму раскрыццю асноўнай ідэі оперы—перамозе новага, рэвалюцыйнага над старым, аджываючым—судзейнічала выдатнае выкананне маладых артыстаў Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балета. Л. Александроўская—Марыся, В. Лапін—Міхась, Г. Цяпава—Ганка, І. Мурмацаў—Анішчук і іншыя пераканаўча данеслі да аўдыторыі задуму оперы. Асабліва вызначылася Александроўская, якая стварыла яркі рэалістычны вобраз беларускай жанчыны, што з цемры, забабонаў і страху праз барацьбу ідзе да новага жыцця. Аб сваёй рабоце над роляй спявачка пісала: «Калі Марыся ідзе з Міхасём да новага жыцця, тут матэрыялам для работы над вобразам Марысы паслужылі нашы героічныя будні, жыццё нашых цудоўных савецкіх жанчын, героіны Грыздубавай, Расковай, Ангелінай і тысяч іншых бяспрашных патрыётак краіны сацыялізму».

Опера «Міхась Падгорны» карысталася заслужаным поспехам у Мінску і атрымала высокую ацэнку ў Маскве ў час І Дэкады беларускага мастацтва. Вядомы савецкі пісьменнік А. Талстой пісаў: «Опера «Міхась Падгорны» зрабіла на мяне цудоўнае ўражанне. Пospех оперы заключаецца перш за ўсё ў тым, што гэты выдатны твор беларускага мастацтва ўсімі сваімі карэннямі глыбока звязан з народнай творчасцю».

Вобласць беларускай жанчыны, якая пад уплывам ідэй Вялікага Кастрычніка становіцца свядомым барацьбітом, быў адлюстравана і ў оперы «У пушчах Палесся». Аўгіння, героіня гэтага твора, таксама рве пугі старых уяўленняў аб жыцці і ідзе ў партызанскі атрад, каб абараняць заваёваны рэвалюцыяй.

Цудоўная музыка А. Багатырова, заснаваная на глыбокім пераўсведамленні народнага меласу, атрымала высокую ацэнку: кампазітар быў удастоен Дзяржаўнай прэміі ў 1940 годзе. Пospеху оперы судзейнічала афармленне спектакля, зробленае па эскізах мастака С. Нікалаева. Асабліва глыбокае ўражанне рабілі дэкарацыі трэцяга акта. Векавая пушча Палесся. Яе магутная казачная прыгажосць сімвалізавала непакіснасць партызан, стойкасць іх барацьбы за народную ўладу.

У беларускіх операх, створаных у 40—50 гады («Алеся» Я. Цікоцкага, «Яснае світанне» А. Туранкова, «Павел Карчагін» П. Падкавырава, «Андрэй Касценя» М. Аладава, «Марынка» Р. Пукста) таксама ўзнікаюцца тэмы рэвалюцыйнага гуманізму і сацыяльнай барацьбы. У оперных творах загучала тэма Вялікай Айчыннай вайны, якая адлюстравала ўсенароднае змаганне за свабоду Радзімы.

Ідэі рэвалюцыі, ідэі Вялікага Кастрычніка былі і застаюцца невячаральнай крыніцай творчага натхнення для беларускіх кампазітараў, асабліва ў оперным жанры.

Браніслаў СМОЛЬСКІ,  
музыказнаўца.

## САМАЯ ПАПУЛЯРНАЯ ТЭМА

Самай папулярнай тэмай у калекцыянераў нашай краіны — у філатэлістаў, збіральнікаў значкоў або паштовак — з'яўляецца Ленініяна. Нядаўна да гэтай тэмы далучыліся і нумізматы. У кастрычніку 1970 года, калі адзначалася 100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна, быў выпушчаны юбілейны рубель. Ён паклаў пачатак нумізматычнай Ленініяне.

Услед за СССР выпускам манеты адзначыла Ленінскі юбілей Чэхаславацкая Сацыялістычная Рэспубліка. На правым баку 50-кронавай манеты адлюстраван герб рэспублікі, на адваротным баку барэльеф У. І. Леніна, лаўровая галінка і подпіс «У. І. Ленін, 1870—1970».

Некаторыя краіны Азіі і Афрыкі, якія вызваліліся ад каланіяльнага прыгнёту, таксама ўвекавечылі знамянальны юбілей выпускам цікавых манет. Так, маленькае арабскае княства Аджман, размешчанае на беразе Персідскага заліва, выпусціла сярэбраную манету вартасцю ў 10 рэалаў. На правым баку манеты герб Аджмана, пад ім надпіс на-арабску «Урад Аджмана і падарэчных тэрыторый». Гэты ж надпіс дадзены на англійскай мове. Адваротны бок манеты нясе на сабе барэльеф У. І. Леніна, надпіс на англійскай «Ленін» і намінал «10 рэалаў». Кампазіцыю заканчвае маленькая пяціканцовая зорка.

У Экватарыяльнай Гвінеі, маладой афрыканскай дзяржаве, была выпушчана серыя з 15 манет. Адна з іх прысвечана У. І. Леніну. Манета адчаканена ў ЗША з серабра. На правым баку барэльеф У. І. Леніна (Уладзімір Ільіч

паказан у кепцы), пад ім факсімільна правадыра «В. Ульянов (Ленін)». Абрамляюць партрэт дзве лаўровыя галінкі. Надпіс на іспанскай мове «Стагоддзе У. І. Леніна». На адваротным баку — герб рэспублікі, пад ім два скрыжаваныя слановыя біўні, дата «1970» і надпіс «Рэспубліка Экватарыяльная Гвінея. 75 гвінейскіх пезет».

Усе манеты, выпушчаныя за межамі нашай краіны да 100-годдзя У. І. Леніна, практычна ў абарот так і не трапілі. Яны былі хутка распрададзены банкам і сталі нумізматычнай рэдкасцю.

Л. КОЛАСАЎ.



## ЗАХОЎВАЕЦЦА Ў АРХІВЕ

Пісьмы, што трапляюць на стол Мікалая Корзуна, дырэктара Цэнтральнага дзяржаўнага архіва Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва БССР, прыходзяць з розных куткоў краіны, і без адказу не застаецца ні адно.

Архіў — навукова-даследчая ўстанова. Тут захоўваюцца і вывучаюцца матэрыялы і дакументы, якія сведчаць аб падрыхтоўцы і правядзенні сацыялістычнай рэвалюцыі ў Беларусі, развіцці савецкага дзяржаўнага і грамадскага ладу, народнай гаспадаркі і культуры рэспублікі, расказваюць аб відных дзяржаўных і партыйных дзеячах. Дакументы ўвесь час «працуюць». Вучонаму яны ўдакладняюць той ці іншы факт, студэнтам ці школьнікам дапамагаюць негледна ўявіць размах здзейснага, а некаму проста пацвердзіць працоўны стаж.

Сховішчы архіва пастаянна папаўняюцца. За гэтым сочыць навуковы савет і экспертна-праверачная камісія. Матэрыялам забяспечаны навукова абгрунтаваны рэжым захоўвання, тут праводзіцца рэстаўрацыя, замацаванне і аднаўленне затухоўваючых тэкстаў, робіцца экспертыза і адбор дакументальных матэрыялаў для зборнікаў і публікацый.

**НА ЗДЫМКАХ:** «Загад № 1» — дакумент 1917 года; у адным са сховішчаў архіва.

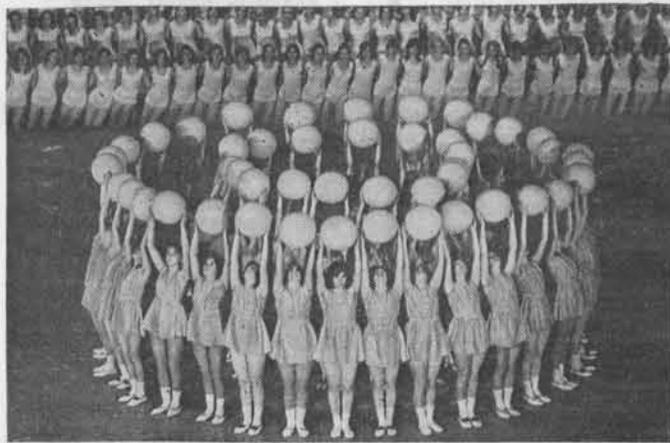
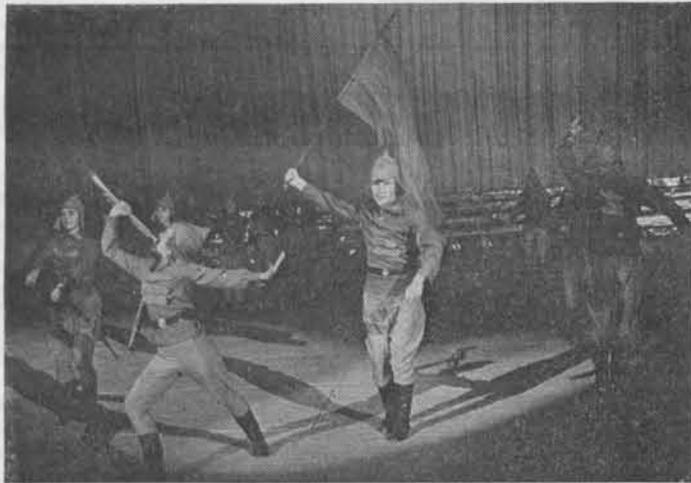


## РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

## НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП,  
ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.  
ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82,  
33-65-84, 33-03-15, 33-65-91,  
33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.  
Зак. № 1475.



Напярэдадні 57-й гадавіны Кастрычніка ў мінскім Палацы спорту адбылося вялікае спартыўна-тэатралізаванае свята навучэнцаў прафтэхучылішчаў БССР «Мы — маладое папаўненне рабочага класа».

У ганаровай варце — маладыя рабочыя, воіны Савецкай Арміі, піянеры. А на экране — дакументальныя кадры кіно. Масква. Крэмль. Бясконцы паток людзей да Ільіча...

Усе госці свята вітаюць ветэранаў грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, Герояў Сацыялістычнай Працы, тых, хто працаваў і працуе на шматлікіх прадпрыемствах і будоўлях Беларусі, якія атрымалі ў свой час першыя ўрокі працы ў прафесійна-тэхнічных вучылішчах.

На вечары прысутнічалі кіраўнікі партыі і ўрада рэспублікі. У тэатралізаваным прадстаўленні ўдзел самадзейных спевакі, танцоры, артысты цырка, спартсмены. Мовай мастацтва яны расказалі пра слаўны шлях рабочай моладзі нашай краіны — ад легендарных дваццатых да сямідзесятых гадоў.

**НА ЗДЫМКАХ:** фрагмент з танца «Арляня» ў выкананні народнага ансамбля танца Рэспубліканскага дома культуры прафтэхдукацыі; спартыўныя выступленні; фрагмент тэатралізаванага прадстаўлення.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

## ПЫЛ ДАЛЁКІХ ДАРОГ

[Заканчэнне. Пачатак на 4-й стар.]

там. Шмат разоў прыязджала да нас у 46-ю ўдарную камуністычную дывізію Далорэс Ібаруры. У сваёй сціплай сукенцы яна хадзіла па акопах, распытвала, жартавала. Яе палымныя прамовы даходзілі да сэрца кожнага. Байцы звалі намесніка генеральнага сакратара Кампартыі Іспаніі — маміта, матуля значыць.

Інтэрбрыгадаўцы вызначаліся жалезнай дысцыплінай, паслядоўнасцю, самаахвярнасцю. Памятаю, прыйшлі мы ў адзін гарадок, а жыхары пахаваліся, нават аканіцы ўсюды зачынены. Перад намі тут былі анархісты, да таго ж ворагі распускалі розныя плёткі. У гарадку з прадуктамі былі вялікія цяжкасці. І мы вырашылі частку сваіх пайкоў аддаць іспанскім дзецям. Спачатку гэта выклікала вялікае здзіўленне, паступова ўзнік давер. Калі мы атрымалі загад ісці далей, гараджане плакалі і дарылі нам кветкі.

За час, праведзены ў Іспаніі, на маю долю выпала ўсяго: змагаўся на барыкадах, капай аковы, быў перакладчыкам пры штабе, атрымаў званне капітана.

Крыўдна і балюча было пакідаць іспанскіх сяброў адзін на адзін з фашызмам, нават выконваючы рашэнне Лігі нацый.

На развіталыні мітынг да нас прыехала Далорэс Ібаруры і іншыя таварышы. Яны дзякавалі нам, уручалі ўзнагароды. У атрыманай мною ўрадавай грамаце гаворыцца, што «Павел Буцько прымаў удзел у баях у Іспаніі, у абароне свабоды іспанскага народа ў званні капітана 46-й дывізіі».

Інтэрніраваныя на поўдні Францыі, мы апынуліся ў жудасных умовах. Ні ежы, ні даху, толькі сонца, пясок і вецер. Другі лагер, куды мяне перавялі неўзабаве, размяшчаўся сярод балота. Выратавалі мяне кубінскія сябры — складаючы спісы сваіх грамадзян для адпраўкі на радзіму, яны ўключылі мяне і многіх іншых таварышаў па барацьбе. Звяраючы нас па спісах перад адпраўкай, кубінскі консул — гэта была жанчына — раз-пораз узнімала бровы. «Як, і вы кубінец?» — у здзіўленні спынілася яна перада мною. Мой нос-бульбіна і каржакаватая постаць не давалі магчымасці станоўчага адказу. Ды яна і не чакала яго. Кубінцаў было сярод нас чалавек дзесяць, а ехала больш за сто.

Пасля месячнага адпачынку на ферме ў таварыша па партыі я зноў уключыўся ў работу. Выконваў розныя даручэнні, узначальваў ахову ЦК Кампартыі Кубы.

Даведаўшыся пра напад фашысцкай Германіі на Савецкі Саюз, я стаў шукаць магчымасць адправіцца на фронт, рабіў усё, каб дапамагчы хоць чым Краіне Саветаў. Так, калі на Кубу прыйшлі савецкія параходы за цукрам, клапаціўся аб захварэўшых ад нязвычайна клімату мараках, вазіў іх да партыйных урачоў.

З вялікімі цяжкасцямі здабыў польскі пашпарт і ўладкаваўся матросам на параход, які дастаўляў розныя грузы ў Амерыкі ў савецкія порты. Работа была цяжкая, кожны рэйс мог стаць апошнім. Мы заходзілі ў Мурманск, Архангельск, Адэсу. У 1944 годзе я ўпершыню змог паведаміць жонцы, што жывы, і атрымаў ад яе вестачку. З чарговага рэйса я вярнуўся ў Амерыку з савецкім пашпартам. І адразу трапіў у турму. Восем месяцаў спатрэбілася на тое, каб даказаць, што была Заходняя Беларусь стала савецкай і я хачу вярнуцца на Радзіму.

З 1949 года жыву ў Дабучыне, адкуль была родам мая Ганна Фёдарыўна. Без мяне выйшла замуж дачка, сын, якога ў час акупацыі фашысты вывезлі ў Германію, адшукаўся праз шмат гадоў пасля вайны. Ён цяпер жыве і працуе ў Польшчы. Больш як праз два дзеся-

цігоддзі я сустрэў зноў сваіх папелінікаў на падпольнай рабоце — Мірона Крыштафовіча, Сцяпана Пацяруху, Данілу Шурына. Колькі нягод выпала ў жыцці кожнаму! Састарыліся, пасівелі, шмат хварэем. Але ж нездарма пражылі гады. Нашы перакананні не змяніў час. Чалавек не можа быць спакойным, пакуль на зямлі ёсць зло, цёмныя сілы. Ён павінен змагацца. І няма веры таму, хто кідае справу на паўдарозе.

Жывучы за граніцай, я шмат сустракаў сваіх землякоў. Пагаварыць у вольную хвіліну пра родны край, падзяліцца сваёй тугой было заўсёды так неабходна... А неяк у Дабучыне атрымаў я пісьмо ад Іосіфа Малашкевіча з Аргенціны. Яго родная вёска Шарашова недалёка ад нас. Іосіф пісаў: «Вы адзін са шчаслівых, вярнуліся ў вольную краіну, а нам наканавана тут цярапець...» Бачыце, ён лічыць мяне шчаслівым ужо за тое, што я жыву на роднай зямлі. Але ж я яшчэ і сведка таго плёну, што прынесла ўлада працоўных — мара нашай маладосці. Сваімі мазолістымі рукамі мы тварылі новую гісторыю. І калі б мне давалося зноў вызначаць свой жыццёвы шлях, я выбраў бы тое ж — барацьбу.

Павел БУЦЬКО.  
(Запісала В. Трыгубовіч)